

## **II. TARIM ŐURASI**

### **X.KOMİSYON**

#### **TARIMSAL ÖRGÜTLER VE ÖRGÜTLENME**

## **1.GİRİŞ**

## **2. ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİ ve MEVCUT DURUMU**

### **2.1. Ekonomik ve Sosyal Amaçlı Örgütler**

#### **2.1.1. Kooperatifler**

- 1163 Sayılı Kooperatifler Kanun Kapsamındaki Kooperatifler
- Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri
- 1581 Sayılı Kanuna Tabi Tarım Kredi Kooperatifleri
- 4572 Sayılı Tarım Satış ve Tütün Tarım Satış Kooperatifleri

#### **2.1.2. Birlikler**

Hizmet Birlikleri (Sulama Birlikleri, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri)

İslah Amaçlı Birlikler (Damızlık Sığır Yetiştiricileri, Arıcılık Birlikleri)

İhtisas Birlikleri (Ürün ve Ürün Grubundaki Üretici Birlikleri)

### **2.2. Mesleki Örgütler**

2.2.1. Ziraat Odaları ve TZOB

2.2.2. Diğer Mesleki Örgütler ve Meslek Odaları

### **2.3. Diğer Tarımsal Amaçlı ve Gönüllü Organizasyonlar**

2.3.1. Dernekler

2.3.2. Vakıflar

### **2.4. Sanayii ve Ticaret Örgütlerinde Mevcut Durum**

### **2.5. Tarım ve Gıdada Kamu Örgütlenmesi**

### **2.6. Üniversite ve Araştırma Kurumları**

### **2.7. Dış Ticaret**

### **2.8. Avrupa Birliğinde Çiftçi Örgütlenmesi**

## **3. SORUNLAR**

## **4. HEDEFLER VE STRATEJİLER**

## **5. SONUÇ VE ÇÖZÜM YOLLARI**

Tarım ve Gıda Paydaşları Ağı Önerisi

## 1.GİRİŞ

Tarımsal örgütler ve örgütlenme komisyonu; Ülkemizin tarım ve gıda sektöründeki yaşadığı ve yaşayacağı süratli değişimleri göz önüne alarak tarımsal örgütlenmeye bütünsel bir yaklaşım ile raporunu hazırlamıştır. Ülkemizde bu zorlu değişimler öncesinde başarılı olabilmek için, bütünleştirici ve birleştirici ortak akılla üretilmiş politikalar üretilmesine büyük ihtiyaç vardır.

Bu önemli değişimlerin başında 'Dünya Ticaret Örgütü ile yapılan anlaşmaya göre yapılan düzenlemeler, Avrupa Birliği'ne üyelik çalışmaları, Yerel yönetimler yasası, Kamu reformu yasası, Gıda ile ilgili denetimlerin Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlanması, Tarım reformuna bağlı olarak öngörülen değişimler ve Doğrudan gelir desteği projesindeki yapısal değişiklikler gelmektedir.

Bu gelişmelere bağlı olarak Türk tarım ve gıda sektörü ciddi yapısal değişimler yaşayacaktır. Küreselleşen dünya ticaretindeki rekabet zorlukları karşısında bu değişime ihtiyaç vardır. Tarımsal rekabette sağlıklı gıda ve sürdürülebilir tarımsal üretimin geleceği için; Üretici, kamu, özel sektör, ticaret ve dış ticaret kurumlarının inanç ve ülkü birliği ile desteklediği ortak programlar oluşturmalıyız.

Tarım ve gıda sektöründeki bu gün yaşadığımız sorunların tek sebebi olarak üretici örgütleri ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığını sorumlu göstermek yanlıştır. Bir örgütün başarılı olması için bağımsız sürekli finans kaynakları gerekli ve şarttır. Üretici örgütleri 2004 yılında bile bu kaynaklardan yoksun durumdadır.

Ticaret ve Dış ticaret sektörlerinin temsilcileri kesintilerle kaynağında oluşturulan sağlıklı sürekli gelir kaynaklarına sahip olmalarına rağmen, bu olanak üreticilerden esirgenmiştir. Son ziraat odaları ve üretici birlikleri kanun tasarısı bu yaklaşımın en yakın ve somut örneğidir.Üretici örgütleri bağımsız finans yapılarına kavuşmadığı sürece etkili bir örgüt yapısına sahip olmayacak ve bu zayıf örgütlü yapı nedeniyle tarım ve gıda sektörü artan oranlarla ithalata bağımlı bir üretim modeline sürüklenecektir.

Bazı sektörlerde ithalata dayalı büyümeyi tercih etmek anlaşılabilir bir strateji olabilir.Önemli ürünlerde dünya ölçeğinde ciddi tarımsal üretimi olan ve gelişen bir gıda sanayiine sahip olan ülkemizin tarım ve gıda sektörü için ithalata dayalı büyümeyi tercih etmesi ülke menfaatlerine zarar verecek boyutlara gelmiştir.

Ulusal Program.Avrupa Birliği Vizyon 2023.Bakanlığın 2006, 2010 stratejileri çerçevesinde öngörülen programları başarı ile yürütebilmek için yüksek düzeyde kurumsal işbirliğine ihtiyaç vardır.

Sağlık Bakanlığının gıda denetim yetkilerinin Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlanması ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarım ve gıda sektöründeki yetki ve sorumlulukları artmıştır.

Avrupa Birliği yolunda ülkemiz tarım ve gıda sektörünü önemli yapısal sosyal ekonomik değişim programları uygulanacaktır. Bu değişim ve dönüşüm programının sağlıklı uygulanabilmesi için ; Ülkemiz , sağlıklı tarım gıda üretiminin geleceği ve AB müzakere sürecinin de başarılı olmak için; Tüm tarım gıda paydaş

kurumlarının tek vücut bir takım gibi ortak hareket edebilecekleri bir inanç birliği oluşturulmalıdır. Bu çetin yarışta başarı şansımız ise kurumlarımızın ortak program çerçevesinde yapacakları ülkü birliği, işbirliği, güç birliği kalitesine bağlı olacaktır.

Üretici, kamu, özel sektör, üniversite, sivil toplum kurumlarının gerekli düzeyde işbirliği yapamaması en önemli kurumsal zayıf yönümüzdür. Yaratılabilecek, başarı öyküsü ise bu kök sorunun üzerine ne ölçüde gidip bu işbirliğinin, etkileşimin kalitesini yükseltebildiğimiz ölçüde ortaya çıkacaktır.

Bu iletişim, etkileşim kalitesini geliştirmek ise bu kurumların liderlerinin sorumluluklarındadır. Üreticiler ve tüketiciler kurumlar arası iletişim etkileşimsizliğin bedelini ödeyen insanlar olacaktır. Kurumlar arasında iletişim, koordinasyon ve "Biz" ülküsünü yaratamamanın bedelini, "Bizler" çok pahalı ödeyeceğiz.

Bizler üreticiler ve aynı zamanda tüketiciler olarak tarım ve gıda sektöründeki üretici örgütleri, kamu kurumları, Üniversite araştırma kurumları, ticaret ve sanayi kuruluşları ve dış ticaret kurumlarımızın ülkemizin sağlıklı tarım ve gıda üretiminin geleceği için;

Bu önemli yapısal değişim sürecinde, Türk tarım ve gıda sektörünün geleceğe hazırlanması ve dünya ile rekabette başarılı olabilmesi için, tüm paydaş kurumlar, "kurumsal kimliklerinin" üstünde, ulusal ortak menfaatlerimiz yönünde politikalar oluşturmak ve geleceğimiz için tüm kurumlar işbirliği elbirliği güç birliği, yapmak zorundadırlar.

## 2. ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİ ve MEVCUT DURUMU

Ülkemizde tarım sektörünün ekonomi içerisindeki payı hala önemini korumaktadır. AB'ye üyelik görüşmelerinde en çok zorlanılacak sektörlerin başında tarım sektörü gelmektedir. Bunun temel nedeni ise, AB ülkelerindeki tarımsal işletme yapısı ile ülkemizdeki işletme yapısının büyüklüğü ve sayısıdır. Ayrıca ülkemizde çok sayıda bulunan tarım işletmesi, ekonomik ve mesleki örgütlenmesini etkin bir şekilde sağlayamamıştır. Ülkemizde çok sayıda tarımsal amaçlı kooperatif ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği bulunmasına karşın bu kuruluşların tarım sektörüne ve ortaklarına yaptığı katkılar sınırlı kalmaktadır. AB ülkelerinde ise ekonomik ve mesleki amaçlı çiftçi örgütlenmesi en ileri düzeye ulaşmış ve ulusal boyutları aşan yatay ve dikey entegrasyonlarını birlik bazında gerçekleştirerek AB karar alma sürecinde aktif bir rol üstlenmişlerdir.

Türkiye'de 3,5 milyonu aşkın tarım işletmesi genelde birbirinden habersiz ve yeterli örgütlenme yapısına sahip olmadan faaliyetlerini sürdürmektedirler. Çiftçi örgütlenmesi, ekonomik ve mesleki örgütlenme olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. Gerçekte her iki örgütlenme biçimi birbirlerinden kolaylıkla ayrılanamaz. Bunun ana nedeni her iki tip örgütlenme amacının da çiftçi menfaatlerinin korunması olmasıdır. Üreticiler bu kadar çok üretici örgütü var bu kurumlar üretici sorunları için ne gibi çözümler üretiyor diye sorgulamaktadırlar.

Türkiye genelinde çiftçi örgütlenmesi iki ana grup altında sınıflandırılabilir. Bunlar; **"ekonomik ve sosyal amaçlı organizasyonlar"** ile **"mesleki amaçlı çiftçi**

**organizasyonlar**"ıdır. Ekonomik ve sosyal amaçlı organizasyonlar kapsamında tarımsal amaçlı kooperatifler ile yaptığı faaliyetler ile üreticilere hizmet veren kalkınma vakıfları ve mahalli idareler (sulama ve yetiştirme birlikleri ile köylere hizmet götürme birlikleri) birlikleri yer almaktadır.

## 2.1. Ekonomik ve Sosyal Amaçlı Örgütler :

Ekonomik ve sosyal amaçlı organizasyonlar kapsamında tarımsal amaçlı kooperatifler; ve Hizmet, İslah ve İhtisas birlikleri yer almaktadır. Türkiye'de kooperatifçiliğin geçmişi oldukça gerilere gitmekle birlikte istenilen yaygınlığa ve etkinliğe ulaştığını söylemek oldukça güçtür. Ülkemizde tarımsal amaçlı kooperatifler 3 farklı yasa altında, 7 konuda hizmet vermektedir. Bunlar; 1581 sayılı yasaya tabi Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK), 4572 sayılı yasaya tabi Tarım Satış ve Tütün Tarım Satış Kooperatifleri (TSK) ve 1163 Sayılı yasaya tabi tarımsal amaçlı kooperatifler olup bunlar;

**Tablo 1 : 10/11/2004 Tarihi İtibariyle Kooperatif ve Üst Kuruluş Bilgileri**

TABİ OLDUĞU KANUN	BİRİM KOOPERATİF			BÖLGE BİRLİKLERİNİN			MERKEZ BİRLİĞİNİN	
	ÇEŞİDİ	SAYISI	ORTAK SAYISI	ÇEŞİDİ	SAYISI	ORTAK KOOP.SAYISI	SAYISI	ORTAK BİRLİK SAYISI
1163, 3476 S.K.	TARIMSAL KALKINMA	5.572	712.201	ESKİ AMAÇLI ÇOK	15	1.208	1	15
				ÇAY	7	52	1	7
				TARIM	6	140		
				HAYVANCILIK	16	231	1	16
				ORMANCILIK	17	778	1	22
	SULAMA	2.256	267.146	SULAMA	9	437	1	9
	SU ÜRÜNLERİ	424	23.203	SU ÜRÜNLERİ	10	141	1	8
"	PANCAR EKİCİLERİ	31	1.624.211	PANKOBİRLİK	1	31		
<b>ARA TOPLAM</b>		<b>8.283</b>	<b>2.626.761</b>		<b>81</b>	<b>3.018</b>	<b>6</b>	<b>80</b>
1581, 3223 S.K.VE 553 SKHK.	TARIM KREDİ	2.076	1.500.000	TARIM KREDİ	16	2.076	1	16
<b>ARA TOPLAM</b>		<b>10.359</b>	<b>4.126.761</b>		<b>97</b>	<b>5.094</b>	<b>7</b>	<b>96</b>
4572 SAYILI KANUN	TARIM SATIŞ	350	671928	TARIM SATIŞ	17	335		
<b>GENEL TOPLAM</b>		<b>10.709</b>	<b>4.798.689</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>114</b>	<b>5.429</b>	<b>7</b>	<b>96</b>
6964 SAYILI KANUN ZİRAAT ODALARI		673	3.800.000					
ÇİFTÇİ DERNEKLERİ		539	230.000					

Kaynak: TEDGEM, 2004, Ankara.

Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Sulama Kooperatifleri, Su Ürünleri Kooperatifleri ve Pancar Ekicileri Kooperatifleridir. Belirlenen konularda yatay ve Dikey örgütlenme çalışmaları devam etmekte olup Bölge ve Merkez Birlikleri oluşturulmuştur. Merkez Birliklerinin bir araya gelmesiyle de Türkiye Tarımsal Amaçlı kooperatifler Milli Birliği oluşturulmuştur. Bunun dışında tarımsal ve kentsel

kooperatiflerin merkez birliklerinin de üye olduğu Türkiye Milli Kooperatifler Birliği de faaliyette bulunmaktadır.

### **2.1.1. Kooperatifler**

#### **-1163 Sayılı Kooperatifler Kanun Kapsamındaki Kooperatifler**

##### **-Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri**

Tarımsal Kalkınma kooperatiflerinin sayıları Bugün itibariyle 5500'i aşmış olup ortak sayıları ise 712.201 civarındadır.

Tarımsal kalkınma kooperatiflerinin amacı; ortakların her türlü bitkisel, hayvancılık ormancılık konularındaki üretimini geliştirmek ve ihtiyaçları ile ilgili temin, tedarik, işleme, pazarlama ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunarak makro ve mikro ölçekli projeler uygulamak, ortakların ekonomik ve sosyal yönden gelişmesine yardımcı olmak, iş sahası temin etmek ayrıca ortakların ekonomik gücünü arttırmak için tabii kaynaklardan faydalanmak el ve ev sanatları ile tarımsal sanayinin gelişmesini sağlayacak tedbirleri almaktır.

Son dönemde özellikle hayvancılık sektörünün desteklenmesi ve kırsal kesimde yaşayan insanların gelirlerini arttırıcı politika uygulamaları sonucunda “Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi” başlatılmış olup, bu projelerin ve diğer Bakanlık bütçeli projelerin uygulanmasında tarımsal kalkınma kooperatiflerden yararlanılmıştır. Ancak proje uygulanmasında veya mevcut faal kooperatiflerde profesyonel yönetici çalıştırılması zorunluluğu getirilmemesi büyük bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu kooperatiflerde kooperatifçilik eğitimi almış kişilerle konusunda uzman Ziraat Mühendisi veya Veteriner gibi teknik elemanların istihdam edilmesi ve 2-3 yıl maaşlarının proje kalemlerinden karşılanarak bu süre sonunda kooperatif bütçesinden karşılanması ile ilgili yönetmelik değişikliği yapılmalıdır.

##### **-Sulama kooperatifleri**

Tarımsal sulama kooperatiflerinin amacı; Devletçe ikmal edilmiş veya edilecek sulama tesislerinden alınacak veya her ne suretle olursa olsun tarım sahalarından çıkarılacak suyun tarımda kullanılması ile ilgili arazi tesviyesi, tarla başı kanalları, tarla içi sulama ve drenaj gibi zirai sulama sistemlerini kurmak veya kurulmuş olan sulama tesislerini işletmek, işlettirmek veya bakımını yapmak veya yaptırmaktır.

Günümüzde 2256 Sulama kooperatifine ortak 267 146 üretici bulunmaktadır. Ülkemizdeki sulama kooperatifleri; yer altı veya yerüstü su kaynaklarından organizeli olarak faydalanmak isteyen çiftçilerin ekonomik güçlerini birleştirerek kurdukları demokratik organizasyonlardır. Ülkemizde sulama alanı olarak 27 bölge bulunmasına karşın sadece 9 bölgede sulama kooperatifleri bölge birliği kurulabilmiş ve 2000 yılında da bu birliklerin bir araya gelmesi ile Merkez Birliğinin kuruluşu tamamlanmıştır.

Sulama kooperatiflerinin gelişimi arzu edilen seviyede gerçekleşmemiştir. Bunun ana nedeni 1990' lı yılların başında kurulmaya başlanan Sulama Birlikleridir.

Henüz kendine ait bir yasası olmayan bu organizasyonlar, yerel seçimler sonucunda seçilmiş belediye başkanları ile muhtarların doğal üye olduğu ve 5 yılda bir yönetimi değişen, İç İşleri Bakanlığının hazırladığı bir tüzükle kurulan anti demokratik kuruluşlardır. Sulama birliklerinin her türlü fonksiyonu sulama kooperatifleri tarafından yerine getirilebilir. Bu kuruluşların yönetim sorunları çözümlenerek sulama kooperatiflerine dönüştürülmesi sağlanmalıdır.

### **-Su Ürünleri Kooperatifleri**

Su ürünleri kooperatifleri her türlü su ürünlerinin üretimi, yetiştiriciliği, avcılığı, işleme, depolama pazarlama konularında ortak hizmet vermek ve gerektiğinde bu konularla ilgili tesisleri kurmak ve işletmek amacıyla kurulmuşlardır.

Ülkemizde 2004 yılı verilerine göre 424 su ürünleri kooperatifine ortak 23 203 üretici/balıkçı bulunmaktadır. Merkez Birliği şeklinde örgütlenmesini tamamlayan su ürünleri kooperatiflerinin 10 bölge birliği bulunmaktadır. Faaliyetleri konusunda yeterli veri bulunmayan bu tip kooperatifçiliğin geliştirilmesi, deniz ve akarsu kaynakları açısından son derece elverişli bir coğrafi konumda bulunan ülkemiz açısından büyük faydalar sağlayabilecektir.

Buna nedenle su ürünleri kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi açısından, 1380 sayılı Su Ürünleri yasasının günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenerek, bu kooperatiflerin uygulayacakları projelerin desteklenerek teşvik edilmesi ile sürekli ve sağlam mali gelir kaynaklarına kavuşturulmaları sağlanmalıdır.

### **-Pancar ekicileri Kooperatifleri**

Bu grupta yer alan kooperatiflerin başında 1951 yılında kurulmaya başlanılan Pancar Ekicileri Kooperatifleri gelmektedir. Kooperatif sayısı 31, ancak kayıtlı ortak sayısı 1.624.211 civarındadır. Devletten herhangi bir yardım almadan çalışan bu kooperatiflerin hem bölge hem de merkez birliği olarak kabul edilebilecek olan üst örgütü PANKOBİRLİK' tir. Bu açıdan değerlendirildiğinde ülkemizdeki demokratik kooperatifçiliğin en iyi uygulandığı kooperatif örgütlenmede PEK'ler özel bir yer almaktadır.

Son yıllarda pancar ürününün destekleme alımları dışına çıkarılması ve şeker pancarında uygulanan kota sistemi pancar üreticilerini dolayısı ile de PEK' leri son derece olumsuz etkilemiştir. Özelleştirme kapsamında olan Şeker Şirketine ait Şeker Fabrikalarının derhal kooperatiflere uzun vadeli bir ödeme planı ile devredilmesi gerçekleştirilmeli ve geçimini pancardan sağlayan çiftçilerin mağduriyetleri önlenmelidir.

### **- 1581 Sayılı Kanununa Tabi Tarım Kredi Kooperatifleri**

Tarım Kredi Kooperatiflerinin ilk kuruluşu Cumhuriyetin başlangıcında olmuştur. Bazı kaynaklar her ne kadar 1863 yılında kurulan Memleket Sandıklarının Tarım kredi Kooperatifleri ve Ziraat bankasının başlangıcı varsaysa da, günümüz anlamında ilk tarım kredi Kooperatifi Atatürk'ün önderliğinde 1937 yılında kurulmuştur. 2000'li yıllara kadar çeşitli sorunlarına rağmen 1.5 milyonu aşkın ortağına 2276 civarında birim kooperatifi 16 bölge Birliği ve 1 Merkez birliği ile

hizmet sunmaktadır. 2000 yılı ve hemen sonrasında yaşanan mali kriz TKK'lerini son derece olumsuz etkilemiş ve birçok TKK birleşme yolu ile kapatılmıştır. Kuruluşundan günümüze kadar, TKK'nin plasman ihtiyacının yaklaşık %80-85'ini karşılayan Ziraat Bankası bu desteğini azaltmış ve bu oran %20-25'lere gerilemiştir.

Tarım sektöründe yaşanan krizler ve TKK'lerinin borçlarının yeniden yapılandırılması ve vadesi geçen borçlarının faizlerinin silinmesi TKK'lerini tarihinin en ağır bunalımı ile karşı karşıya getirmiş ve ortaklarının ve çalışanlarının kuruma olan itimatları önemli ölçüde sarsılmıştır.

TKK'lerinin yeniden yapılandırılarak kendi ayakları üzerinde durabilen, profesyonel yönetimi benimsemiş, akılcı bir yönetimle tekrar tarım sektöründe özellikle küçük çiftçilerin kredi gereksinimlerini karşılayan bir kredi organizasyonuna dönüşmesi ve yasasında var olan ancak uygulanmayan bankacılık hizmetlerine, **Kooperatifler Bankası** çatısı altında devam etmesi sağlanmalıdır.

TKK'leri her köyde kurulan küçük birimler yerine, belli merkezlerde ekonomik yönden güçlü olan kooperatiflere dönüştürülmeli, küçülerek büyümek hedeflenmeli, güçsüz olan kooperatifler tasfiye edilip güçlü kooperatifler ile birleştirilmelidir (Türk Kooperatifçilik Kurumu, 2004). Nitekim son zamanda 250 civarında TKK'nin birleştirildiği görülmüştür.

Likidite ihtiyacı için merkezi yerdeki atıl durumdaki gayri menkuller derhal satılmalı (bunun yerine yerleşim birimlerinin kenarlarında nispeten düşük maliyetli tesisler edinmeli) ve kooperatiflerin plasmanları arttırılmalıdır. Ayrıca yasasında var olan "ortaklarının her türlü ihtiyacını ve zaruri tüketim maddelerini karşılamak" hükmünden hareketle bir tüketim kooperatifi gibi çalışarak kooperatif masraflarını minimum seviyeye düşürmelidir.

#### **- 4572 Sayılı Tarım Satış ve Tütün Tarım Satış Kooperatifleri;**

Türkiye'de ilk TSK hareketi 1915 yılında Aydın'da başlamış, günümüz anlamında ise 1937 yılında 2834 sayılı yasaya göre kurularak faaliyetine başlamıştır. Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ise 1969 yılında çıkarılan 1196 sayılı yasa ile faaliyetine başlamış bu yasanın 3186 sayılı diğer TSK leri yasası ile birlikte 2000 yılında lağvedilerek kaldırılması sonucu 4572 sayılı kanun kapsamına dahil edilmişlerdir. Günümüzde 17 TSKB çatısı altında 670 bini aşkın ortak üretici bulunmaktadır.

TSKB' de 2000 yılında başlatılan ve 2004 yılı sonunda tamamlanacak olan **Yeniden Yapılandırma** çalışmaları halen sürdürülmektedir. TSKB' ri uzun yıllar devlet güdümü altında verimlilik ilkeleri dışında çalışmaya zorlanmışlar devletin sırtında bir yük olarak görülmüş, hatta bütçenin 5 kara deliğinden birisi olarak adlandırılmışlardır. 2000 yılında Dünya Bankasının desteği ile başlatılan Yeniden yapılandırmanın temel amacı kooperatifleri kendi ayakları üzerinde durabilen, verimlilik ilkelerine göre çalışan ve piyasa koşullarında rekabet edebilecek bir yapıya kavuşturmaktır.

TSKB yeni yasa ve yeniden yapılandırma çalışmaları sonucu büyük ölçüde özerkliklerine kavuşmuşlardır. Ancak ekonomik anlamda tam olarak verimli



çalışma desenine henüz kavuşmamışlardır. Bu nedenle TSKB'nin profesyonel bir yönetim anlayışı içerisinde ortaklarının ürünlerine ham olarak satma yerine işleyip katma değerini arttırarak satabilmesi için daha fazla oranda sanayileşmesi teşvik edilmelidir. Profesyonel pazarlama birimleri oluşturulmalı özellikle dış satışlarda koordinasyon sağlayarak hem kendi ürünlerini değerlendirmeli hem de ülke ekonomisine olan katkılarını arttırmalıdır.

### **2.1.2. Birlikler**

#### **Hizmet Birlikleri ( Sulama Birlikleri, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri )**

Ülkemiz de DSI' ye ait sulama tesislerinin işletme, bakım ve yönetim sorumluluğunu devir alan örgütlerden biri de sulama birlikleridir.

Sorumluluğu devredilen tesisin iki veya daha fazla köy veya beldeye hizmet götürmesi durumunda kooperatiflerin yanı sıra 1580 Sayılı Belediye Kanununun 7. kısmının birlik tesisi başlığını taşıyan (Md. 133-148), maddeleri ile kurulan sulama birlikleri de sulama hizmetlerinde görev almaktadır. Sulama birlikleri tarafından kullanılan tüzük; Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 11.01.1991 gün ve 2990/98 sayılı kararı ile bağlayıcı olmaktan çıkarılan tip tüzükten hareket edilerek sulama birliklerinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde tadil edilmiş olan tüzüktür.

Birliklerin yönetim organları ise; üyelerinin kendilerinin seçtiği birlik meclisi ile meclis içinden seçilen başkan ve encümandır

442 sayılı Köy Kanununun 47 ve 48. maddeleri ile 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 56. maddesi, birliklerin kuruluşlarını düzenleyen yasal dayanak değil, sulama ile ilgili tesislerin işletilmeleri de dahil olmak üzere köy muhtarlıkları ve Belediyelerin yapacakları bir çok müşterek ve mahalli işin sıralandığı ve tanımlandığı maddelerdir. Köy tüzel kişilikleri ve belediyelerin kurduğu birliklerin sulama tesisi ile ilgilerini bu hükümler sağlamaktadır.

Köylere hizmet götürme birlikleri de sulama birlikleri ile aynı mevzuata dayanmaktadır. Belediyeler Kanununun 135. maddesinde birlik tüzüğünde bulunması gereken hususlar belirtilmiştir. İçişleri Bakanlığı; 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 56., 1580 Sayılı Belediye Kanununun 147-148. ve 442 Sayılı Köy Kanununun 47-48. maddelerine dayanarak Köylere Hizmet Götürme Birlikleri Tip Tüzüğü hazırlanmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi bu tüzüğün yaptırım gücü bulunmamaktadır.

#### **İslah Amaçlı Birlikler ( Damızlık Sığır Yetiştiricileri, Arıcılık Birlikleri )**

Bu birlikleri; yetiştiriciler kendi aralarında teşkilatlanarak, üstün verimli hayvanların yetiştirilmesi amacıyla, gerek yurtiçinde yetiştirilen, gerek yurtdışından ithal edilen ve gerekse yerli ırkların genetik potansiyellerinin geliştirilmesi verimlerinin artırılması, bunların soy kütüğü ve verim kayıtlarının tutulması, hayvanlarla ilgili sağlık hizmetlerinin yürütülmesi ve sigorta işlemlerinin yapılması, üyelerin üretimlerinin sağlanması, ihtiyaçlarının temini ve ürünlerin yurtiçi ve dışında pazarlanması, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, ürünlerin değerlendirilmesi için gerekli tesislerin kurulması ve işletmesi amacıyla kurulan birliklerdir.Söz konusu

birlikler 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanununun Tarım ve Köyişleri Bakanlığına verdiği yetkiye dayanarak kurulmakta ve faaliyet göstermektedir.

## **İhtisas Birlikleri ( Ürün ve Ürün Grubundaki Üretici Birlikleri )**

Ülkemizde Ürün ve Ürün Grubunda ihtisas birliklerinin kurulmasına yönelik olarak çıkarılan 5200 sayılı Üretici Birlikler Kanunu Resmi Gazetede 6 Temmuz 2004 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunun amacı; ülkemizdeki tarımsal ürünlerin, iç ve dış pazar taleplerinin istediği kalite ve standartta olmayışı, ayrıca pazarlardaki düzensiz işleyişin üreticiyi mağdur etmesi gibi nedenler ile üretici birliklerinin kuruluşuna ihtiyaç vardır. Buna göre her türlü bitkisel, hayvansal ürünler ile su ürünleri konusunda kurulacak olan üretici birliklerinin hangi ürün veya ürün grubunda kurulacağı tarım sektöründeki ihtiyaçlar ve öncelikler göz önünde bulundurularak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir. Organik tarımsal üretim sistemi ile elde ettikleri organik ürünleri pazara sunmayı taahhüt eden üreticiler de bu yasadan yararlanabilecektir. Ancak kanunun uygulanmasına yönelik ilgili yönetmelik henüz çıkarılmamıştır. Bu nedenle uygulamaya geçilememiştir.

Çıkan kanun, üretici birliklerine Ar-Ge, pazarlama geliştirme gibi bir çok önemli görevleri yüklemesine karşılık, birliklerin gelirler kısmında bu görevleri yerine getirecek gerekli gelir modeli yaratılmamıştır. Avrupa Birliğinden yapılacak desteklerin bu birlikler üzerinden üreticilere ulaştırılmasının öngörülmesi halinde, Birlikler bu fonksiyonları yerine getirecek teknik donanımlardan yoksun durumdadır.

## **2.2. Mesleki Örgütler**

### **2.2.1. Ziraat Odaları ve TZOB**

Mesleki örgütlenme kuruluşları ise, Ziraat Odaları ve TZOB, Çiftçi Dernekleri ve Çiftçi Mallarını Koruma meclislerinden oluşmaktadır. Ülkemizde halen 600 ziraat odasında dört milyona yakın çiftçi kayıtlıdır. TZOB' nin görevleri; tarım sektörü ile ilgili toplantılara katılmak, görüşlerini belirtmek, raporlar hazırlamak ve hükümet yetkileri ile görüşerek çiftçilerin sorunlarını aktarmak, tarımla ilgili yeni kanun teklifleri hazırlamak ve bunlarla ilgili görüşlerini iletmek, ulusal ve uluslararası platformlarda çiftçileri temsil etmek olarak özetlenebilir.

Ziraat Odalarının başlıca görevi, çiftçilerin mesleki örgütü olarak karşılaşılan sorunları çözmek ise de, Odalar faaliyetlerini sürdürebilmek için bazı ekonomik amaçlı çalışmalarda da bulunmaktadır.

Bu çerçevede bazı Odaların girdi temini ve dağıtımını ile ilgili çalışmalarını yanında, biçerdöver, kayıt ve tescil faaliyetleri, toprak tahlil laboratuvarları kurarak toprak tahlil çalışmaları, tohum selektörleri kurarak tohum temizleme işlemleri gibi değişik faaliyetler yapmaktadırlar. Ayrıca Tarım ve Köyişleri Bakanlığında kiralanan tesislerde fide ve fidan üretimleri gerçekleştirilmekte, çiftçi eğitim çalışmaları düzenleyen Odalarda bulunmaktadır. Bu çalışmalar yanında TZOB tarafından uygulanan Önder Çiftçi Projesi kapsamında kurulan ve desteklenen 11 Önder Çiftçi Derneği aracılığı ile çiftçi eğitimleri gerçekleştirilmektedir. Ziraat Odalarının,

ürün maliyetlerinin tespit edilmesi, biçerdöver biçim fiyatlarının belirlenmesi, köylere götürülecek hizmetlerin tespit edilmesi ve uygulanması, Tarım Kredi Kooperatiflerinin kurulmasına yardım edilmesi, belli ürünler için (örneğin pamukta) çapalama ve toplama işçiliği için ücret belirlenmesi gibi birçok alanda faaliyetleri bulunmaktadır.

### **2.2.2. Diğer Mesleki Örgütler ve Meslek Odaları**

Tarımsal Üreticilerin içinde bulunduğu örgütler olmamasına rağmen, tarım sektörüne hizmet götüren ( Ziraat Mühendisleri, Gıda, Veteriner Hekimleri, Orman Mühendisleri vb. gibi ) çok sayıda meslek odası ve dernek bulunmaktadır. Söz konusu örgütler kendi meslek gruplarının menfaatleri ile ilgili çalışmalar yapmaları yanında tarım ve gıda sektörü ile ilgili politika oluşturma ve üretici menfaatlerini koruma yönünde de etkili olmaktadır.

### **2.3. Diğer Tarımsal Amaçlı ve Gönüllü Organizasyonlar**

#### **2.3.1. Dernekler**

Ülkemizde mesleki ve ekonomik üretici örgütlenmesinde başlıca örgütler olan Ziraat odaları ve kooperatifler dışında üreticilerin mesleki talepleri ile ortaya çıkan üretici dernekleri bulunmaktadır. Bu derneklerin başlıcaları 1934 yılında kurulan Adana Çiftçiler Birliği, Ege Çiftçiler Birliği ve Önder Çiftçi Dernekleri (ÖÇD)'dir. Ülkemizde üreticilere danışmanlık hizmeti veren tek dernek olan ÖÇP başta Tekirdağ'da olmak üzere 11 ayrı merkezde kurulmuştur.

Genel olarak buldukları bölge tarımı ve ülke tarımı üzerine görüş ve öneriler üreten bu derneklerin yanında ihtisas, ve ürün bazında çalışmalar yürüten üretici dernekleri de bulunmaktadır. Bu derneklerden başlıcaları Turunçgil Yetiştiricileri Derneği, Adana Soya Üreticileri Birliği, Tahıl Üreticileri Birliği, Muz Üreticileri Derneği ve Manisa Bağcılar Birliği Derneği vb. dir.

Ülkemizde faaliyet gösteren üretici örgütleri üyelerinden aldıkları aidatlar ile dernekler yasası çerçevesinde çalışmalar yürütmektedirler. Ancak elde edilen aidat gelirleri derneklerin etkin çalışmalarında yeterli olamamaktadırlar. Üyelerde yaşadıkları ekonomik sıkıntıları nedeniyle örgütleri yeterli maddi desteği verememektedirler.

Son 5 yılda ürün bazında kurulan derneklerin sayısında bir artış gözlenmiştir. Bu artış üretici birlikleri yasasının çıkması ile bağımsız ilgili ürün iç ve dış satışlarından yapılacak kesintilerin ilgili örgüte aktarılacağı beklentisi sayesinde olmuştur. Fakat çıkan kanun içinde bu tarz bir gelir modeli barındırmamaktadır.

#### **2.3.2. Vakıflar**

Türkiye'de tarımla ilgili faaliyet gösteren çeşitli vakıflar olmasına karşın bunları çiftçi örgütü olarak tanımlamak oldukça güçtür. Türkiye kalkınma vakfı bunların içerisinde en tanınmış olup özellikle tavukçuluk sektöründe sahip olduğu holding ve sözleşmeli üretim modeli ile hayvancılık sektöründe önemli başarılarla imza atmıştır.

Vakfın başarısı profesyonel yönetim anlayışı,dış finansman kaynaklarının kullanılması ve iyi organize olmadan kaynaklanmaktadır. Bu ölçüde çalışan başka bir vakıf olmadığından bu organizasyonun bir model olarak alınması oldukça zor görülmektedir. Ancak işbirliği yapılabilecek bir kurum olarak değerlendirilmelidir.

Doğal kaynakların korunması ve erozyon çalışmaları konusunda TEMA başarılı çalışmalar yapmakta erozyon tehlikesini ülke gündemine taşımakta başarılı olmuştur.

#### **2.4. Sanayi ve Ticaret Örgütlerinde Mevcut Durum**

Odalar, Borsalar ve Birlik hakkındaki 5590 sayılı Kanun 8 Mart 1950 tarihinde hazırlanmış, 15 Mart 1950 tarihinde 7457 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 5590 sayılı Kanun, yerini, 1 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5174 sayılı Kanun’a bırakmıştır. TOBB, özel sektörün Türkiye’de mesleki üst kuruluşu ve yasal temsilcisidir. TOBB’un halen, yerel düzeyde, ticaret, sanayi, ticaret ve sanayi, deniz ticaret odaları ve borsalar şeklinde oluşmuş 363 üyesi bulunmaktadır. Tüm ülke çapında yayılmış olan oda ve borsalara, çeşitli büyüklüklerde ve bütün sektörlerden 1 milyon 200 binin üzerinde firma kayıtlı bulunmaktadır.

TÜSİAD bünyesindeki Tarım Kurulu , DTÖ ve AB tarım uyum politikaları konularında arama, vizyon çalışmaları ,araştırmalar yaptırıp kitap ve raporlar yayınlanıp ilgili kurumlara ulaştırmaktadır. Ülkemizde sanayi ve ticaretle uğraşan kesim,sanayi ve ticaret odaları, borsalar ve bunların üst örgütü olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) çatısı altında örgütlenmiş ve son derece etkin bir lobi örgütü olarak üyelerine hizmet götürmektedir.

Tarım tedarik sektörü, tarıma dayalı sanayi , gıda sanayiinde ,hayvancılık ,su ürünleri ,ormancılık sektörlerinde kurulmuş dernekler.Sektörlerinin sorunları çeşitli platformlarda dile getirerek faaliyet göstermektedir . Tohum,İlaç,Gübre, Mekanizasyon konularında özel sektör firmaları tarafından kurulmuş dernekler varken . Sulama gibi önemli bir konuda özel sektör firmalarınca kurulmuş bir dernek yoktur.Fakat bu konuda akademisyenlerin kurduğu Kültür Teknik derneği faaliyet göstermektedir.

Son yıllarda gıda sektöründe faaliyet gösteren 14 dernek bir çatı altında birleşerek .Gıda Dernekleri Federasyonunu kurmuşlardır.

#### **2.5. Tarım ve Gıdada Kamu Örgütlenmesi**

Kamuda tarım ve gıda sektörü ile ilgili kurumlar; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ,Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Orman bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Üreticilerin en çok şikayet ettiği konuların başında ithalat yanlısı üreticiler aleyhine alınan kararlar olmaktadır.

İthalata dayalı üretime yönelen tarıma dayalı sanayi ve gıda sanayi çok önemli bir yol ayrımına gelmiştir.Türkiye’nin önemli tarım bölgelerindeki üreticiler üretim maliyetlerindeki artışlar yüzünden gelişmiş ülkelerin sübvansiyonlu tarım ürünleri ile rekabet edemez duruma gelmişlerdir.

Yapılan son düzenleme ile gıda denetim ve kontrol görevlerinin Sağlık Bakanlığından alınarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığına devredilmesi bu iki başlı yapının tek elden yürütülmesini sağlamıştır. Bu yeni yapılanma iyi planlanır ve yönetilebilirse kopuk olan tarım ve gıda sanayi iletişiminin ve etkileşiminin gelişmesine çok olumlu katkılar sağlayacaktır.

## **2.6. Üniversite ve Araştırma Kurumları**

Tarım, gıda, veteriner, orman ve su ürünleri fakülteleri ülkemizin bir çok önemli tarım bölgelerinde kurulmuştur. Tarım ve gıda sektörünün bugünlere ulaşmasında üniversitelerimizin yetiştirdiği mezunların çok önemli katkıları olmuştur.

Önemli sayıda yetişmiş mühendis ve araştırma görevlileri, kamu, özel sektör ve üniversitelerde çalışmaktadırlar. Ancak üniversiteler arasında ve hatta aynı üniversite içinde bölümler arasında yeterli koordinasyon kurulamamıştır.

Tarımsal araştırmalarla ilgili bir diğer sorun da yapılan araştırmaların pratikten yoksun oluşudur. Üniversitedeki araştırmaların hemen hepsi akademik ilerleme için yapılırken, kamu kurumlarındaki araştırmalar da çiftçilerle saha ile yakın işbirliği yapılmadan yıllık rutin faaliyetler şeklinde planlanmaktadır.

Gerçekte yapılması gereken, araştırma kuruluşları ile çiftçileri bir masa etrafında toplamak, çiftçi ve tarımın sorunlarını ortaklaşa tespit ederek ona göre araştırma programlarını ve planlarını çizmek olmalıdır. Yoksa yapılan binlerce araştırma geçmişte olduğu gibi tozlu raflarda kalır ve bizler hala dışarıdan tarım teknolojisi ithal eder konuma devam ederiz.

Bu kadar çok sayıda yetişmiş nitelikli elemanın ülkemiz tarım gıda sektörünün verimli bir şekilde kullanabildiği iddia edilemez. Aynı konularda çalışan üniversiteler arasında ve hatta aynı üniversite içinde bölümler arasında bilgi paylaşımı ve ortak proje yürütme alışkanlıkları çok zayıf düzeydedir. TÜBİTAK tarafından yürütölen "Bilgi Pınarı" başlıklı Türk araştırmacıları envanter çalışmasına Akademisyenlerin katılım düzeyi sınırlı sayıda olmuştur.

Üreticiler üniversitelerde ve araştırma kurumlarında yapılan araştırmaların sahada kendi ihtiyaçlarına ve sorunlarına odaklanmadığını düşünmektedirler. Üniversitedeki uzmanlar da üreticilerin bilgiye ulaşmak için yeteri kadar çaba göstermediklerini düşünmektedirler. Bir türlü istenilen düzeyde kurulamayan bu ilişkinin anahtar rolü ise az sayıda olan yayım servisleridir. Üniversitelerimizde yayım bölümlerine ve tarımsal yayıma ayrılan uzman sayısı çok azdır. Bunun bir nedeni de kamunun üniversitelere mühendis yetiştirme görevini verip bu mezunları kamuda işe alıp yayım çalışmalarını kamunun üstlenmiş olmasıdır. 1980 'lerden sonraki tarımda liberalleşme politikaları ile kamunun tarımsal yayımdaki etkinliği giderek azalmış, bu boşluğu üreticilere girdi sağlayan tarım tedarik sektörü kısmen üstlenilmiş durumdadır.

## **2.7. Dış Ticaret**

Ülkemiz ihracatının yıllara göre değişen oranlarda %13 ile % 15 i tarımsal üretimden sağlanmaktadır. Ülkemizin tarımsal ihracat potansiyellerine gereken

önem ve ihtimam gösterildiğinde bu rakamları daha da yukarı taşıyacaktır. Tarıma dayalı sanayi ve gıda sanayi birleştirildiğinde bu rakam % 38 ler seviyesine yükselmektedir.

Türkiye önemli bir tarım ülkesidir ve tarım, tarıma dayalı sanayi ve gıda sanayimiz Türk ihracatının lokomotifidir.

Tarım ve gıda sektöründe dış ticaretteki ilgili kuruluşlar, Dışişleri Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Türkiye İhracatçılar Meclisinden oluşmaktadır. Yine yeni kurulan ithalatçılar meclisi yine tim içindeki ihracatçılar tarafından kurulmuştur. İthalatçılar meclisinin aylık ve günlük olarak takip edilen ihracat rakamlarına karşın ithalatın daha düzenli ve kontrollü olarak yürütülmesi amacıyla kurulduğu belirtilmiştir.

Tarım gıda örgütlenmesi içinde yer alan ve dış ticaretin özel sektör cephesinin en üst kuruluşu olan Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM); Özel sektör adına bütün ihracatçıları temsil etmektedir. TİM, ihracatçıların ortak sorunlarına çözüm aramayan, ihracatçıların sorunlarının tartışıldığı bir platformdur. TİM kamu ve özel sektör kuruluşları ile ihracatçılar arasında koordinasyon sağlamakta, ihracatın geliştirilmesi ve sorunların çözülmesi yolunda politikalar oluşturulmasına yardımcı olmakta, ihracatçıları yurtiçinde ve dışında üst düzey temsil etmektedir.

## **2.8. Avrupa Birliğinde Çiftçi Örgütlenmesi :**

AB ülkelerinde çiftçiler, klâsik anlamda 3 boyutlu olarak nitelenebilen kooperatifler, ziraat odaları ve üretici birliklerinden oluşan demokratik örgütlere sahiptir. Bu yapı içersinde; kooperatifler, çiftçinin ekonomik kolunu, üretici birlikleri, politika yönlendirme ve lobi oluşturma kolunu, ziraat odaları ise hükümet ile çiftçi arasında köprü görevi yapan mesleki kolunu oluşturmaktadır. Bu yapılanmada organizasyonların görev ve sorumluluklarını birbirinin tamamlar mahiyette olması çok önemlidir.

Avrupa Birliği bünyesinde çiftçileri mesleki boyutuyla temsil eden kuruluş “Tarımsal Organizasyonlar Komitesi” (COPA) dir. (COPA: Committee of Agricultural Organisations). COPA, 1958 yılında AB üyesi ülkelerin çiftçi kuruluşlarının bir araya gelmesiyle kurulmuştur. COPA 15 üyeli Birlikte 27 kuruluştan meydana gelmektedir. COPA'nın başlıca hedefleri, OTP'nin gelişmesi ile ilgili bütün konuları incelemek, tarım sektörünün çıkarlarını korumak, ortak çıkarlar için yeni çözümler bulmak ve AB otoriteleri ve Avrupa düzeyinde diğer organizasyonlar ve kurumlarla ilişkilerini sürdürmek ve geliştirmektir.

COPA, AB'deki tüm çiftçilerin menfaatlerini koruyan ve onları temsil eden tek organizasyon olduğu gibi, Komisyon ve ulusal çiftçi organizasyonları arasındaki ilişkiyi sağlayan AB tarafından resmi olarak tanınmış bir kuruluştur.

COPA'nın kuruluşundan bir yıl sonra AB'deki tarımsal kooperatifleri temsilen “AB Tarımsal Kooperatifçilik Genel Komitesi” (COGECA) kurulmuştur. (COGECA: General Committee for Agricultural Cooperation in the European Community). COGECA, günümüzde, “AB Tarım Kooperatifleri Genel Konfederasyonu” adını almıştır. COGECA 17 üye organizasyondan oluşmaktadır. Bu organizasyon içinde

30 000'den fazla birim kooperatif yer almakta, kooperatiflerin yaklaşık dokuz milyon üyesi bulunmakta ve bu kooperatiflerde 600 000 üzerinde personel istihdam edilmektedir.

COGECA, kooperatifleri ilgilendiren tüm konularda Birlik politikalarının uygulanmasında ve genel çerçevenin çizilmesinde rol almaktadır. Esas amacı, Birlik organları ile yapılan tartışmalarda tarım ve balıkçılık kooperatiflerinin özel ve genel menfaatlerini korumaktır. Bir diğer amacı da kooperatiflere daha çok önem verilmesini sağlayarak Birlikteki yapısal olarak dezavantajlı bölgelerin geliştirilmesine çalışmaktır.

Dünyadaki ekonomik ve teknolojik değişimler sonucu ortaya çıkan değişim süreci Avrupa'daki üretici örgütlenmesinin üst yapısına yansımıştır. Bu çerçevede Avrupa'daki üretici örgütlerinin üst kuruluşları olan COPA,COGECA ve CEA 'nin güçlerini bir araya getiren yeni örgütlenme yapısı ortaya çıkmıştır. AB'nin genişleme süreci içinde kıta Avrupa'sının büyük bir kısmını kapsamaması bu süreci hızlandırmıştır. Ekim 2004 tarihi itibarıyla bu örgütler birleşmişlerdir.

AB ülkelerindeki diğer bir güçlü üretici organizasyonu ise üretici birlikleridir. Üretici birlikleri ürün veya ürün grubu bazında ve dikey yönde bir yapılanma şekline sahiptir. Üretici Birlikleri kendi görüşlerini AB'de yetkili organlara anlatırlar ve yeni tarım politikalarının oluşturulmasında görev almaktadırlar. AB'de üretici birlikleri ülkelerin ihtiyaçlarına göre kurulmuş değişik yapı ve modeller oluşturmaktadırlar. Bu modellerin ortak yönü, ülkede bir Ulusal Tarım Konseyi bulunması ve Ulusal Çiftçi Birlikleri Federasyonunun Ziraat Odaları ve Tarım Kooperatifleri Federasyonları ile birlikte bu üst yapılanmada yer almasıdır .

Üretici birlikleri herhangi bir kâr amacı gütmeyen organizasyonlardır. Üreticiler bir araya gelerek kendi çıkarlarını korumaya çalışırlar. Ancak, üretici birliklerinin kâr amacı gütmeyen organizasyonlar olmaları, onların ekonomik aktivite veya fonksiyonlardan yoksun olmaları anlamına gelmez.

Üretici birlikleri, üyelerinin geniş kapsamlı ekonomik koşullarını analiz eder; girdi temini, zirai üretim, pazarlama ve kredi ile ilgili eksiklik ve boşluklar ve bu tür eksiklik ve boşlukların üstesinden gelmek için gerekli olan kapsamlı stratejileri ve tavsiyeleri tanımlar; veya hatta üyelerinin yararına olacak mevcut herhangi bir fırsatı en iyi şekilde değerlendirirler. Bu tür tavsiyeler, gerek Hükümete gerekse özel sektör temsilcileri, bölgesel ticari kuruluşlar, araştırma ve geliştirme organları ve hatta medya gibi diğer uygun organlara aktarılır.

Üretici birlikleri, yukarıda belirtilen aktivitelerin en azından bir bölümünü gerçekleştirmek amacıyla kooperatif kurabilirler. Ancak, bu tür bir tercihin üstlenilmesi durumunda, çiftçi birliklerinin kendileri kooperatif konumuna gelmezler. Uygun olduğu ve arzu edildiği durumlarda, üretici birlikleri üyelerinin yararına aktiviteler gerçekleştirmek amacıyla şirket de kurabilirler. Ancak, bu şirketler ilgili ülkedeki şirket kurma kanunlarına uygun olarak kurulmalıdırlar. Yönetim kurullarına ise aynı çiftçi yöneticileri getirilebilir.

### 3. SORUNLAR

- Tarımsal amaçlı kooperatiflerin sorunları yıllardır tartışılmakta ne yazık ki bu sorunların çözümünde önemli bir aşama kaydedilememektedir. Sorunlar; finansman, üst örgütlenme, mevzuat, denetim, eğitim ve araştırma eksikliği olarak özetlenebilir. Bu sorunlar çözümlenmediği takdirde AB müzakerelerinde üreticilerimizin ekonomik menfaatleri yeterince korunamayacaktır.
- Bu çerçevede, halen kooperatifler 3 farklı yasaya göre faaliyet göstermektedir.
- Kooperatifçiliğin temel unsuru eğitimidir. Halen Türkiye genelinde 6 üniversitede meslek yüksekokullarında kooperatifçilik eğitimi verilmekte olup, kooperatifçilik mezunu elemanların kooperatiflerde istihdamı ile ilgili yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır
- Ayrıca kooperatif ortakları ve çalışanlarının eğitiminde Tarım ve Köyşleri , Sanayi ve Ticaret ve Milli Eğitim Bakanlığı ile Üniversiteler arasında koordinasyon sorunu bulunmaktadır.
- Ticaret Borsalarının gelirlerinin % 3'ü TZOB'na aktarılırken yeni yasa ile bu husus kaldırılmıştır. Sonuçta TZOB gelirlerinin % 30-40 ını oluşturan bu kaynaktan yoksun olan Birlik, faaliyetlerine etkin şekilde devam edemeyecektir. Borsalar parasal kaynaklarının önemli bir kısmını üreticilerin sattığı ürünler üzerinden yapılan kesinti ile elde etmektedirler. Bu kesintinin gerçekte Ziraat Odaları ve TZOB' ye aktarılması gerekirken Borsalara aktarılmakta, yeni düzenleme ile bu kaynaktan kesilmiş bulunmaktadır.
- TOBB'un bir çok üyesi de tarım ürünleri ticareti ile iştigal etmektedir. Nispeten iyi organize olmuş ticaret erbabı bazı faaliyetlerini ürün özelliklerine göre borsa çatısı altında yürütürken, ülkede üretilen ürünlerin önemli bir bölümü-yaş sebze-meyve, hayvancılık ürünleri gibi iyi organize olmamış, günlük piyasa koşulları ve arz ve talebe göre işlemlerin yürütüldüğü bir ortamda gerçekleştirilmektedir. Bu durum özellikle üreticiler açısından son derece olumsuz neticeler vermektedir. Üretici eline geçen fiyat ile tüketicinin ödediği fiyat arasındaki fark açılmakta burada aracı kesim karları çok yüksek seviyede gerçekleşmektedir.
- Yukarıda sıralanan olumsuzlukları gidermek amacıyla uzun yıllardır ürün ihtisas borsaları kurulması gündeme getirilmekte olup, şu ana kadar somut bir ilerleme kaydedilememiştir.
- Yayım hizmetlerinin batı üniversitelerinde olduğu gibi ülkemiz üniversiteleri tarafından üstlenilmemiş olmasından ülkemiz zarar görmüştür. Bu yüzden üretici üniversite ilişkileri istenilen düzeye ulaşmamıştır. Üreticilerin genel eğitim seviyesi göz önüne alınarak yayım servislerini talep etmemeleri anlaşılabilir bir durum iken, Üniversitelerimizin yayım konusunda ısrarla bu göreve talip olmalarını üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.
- Özel sektör veya üretici örgütlerinin üniversite ile ortak araştırma yürütememelerinin önündeki önemli bir mevzuat engeli de mevcut olan "döner sermaye" kesintileri yüksektir.



#### 4. HEDEFLER VE STRATEJİLER

**Hedef;** Tarımsal örgütler arasında bilgi alışverişi, işbirliği ve koordinasyonun sağlanması,

**Strateji;** Tarım ve Gıda Paydaşları ağının kurulması,

**Hedef;** Üretici örgütlerinin ihtiyaç duyduğu yasal düzenlemelerin yapılması

**Strateji;** Kooperatiflerin tek bir yasa altında toplanması ve bu kooperatiflerin Tarım ve Köyşleri Bakanlığı sorumluluğuna alınması

1163 sayılı kanun dışında kurulan Sulama Birlikleri ile ilgili olarak yasal düzenlemenin yapılarak kooperatif birlikleri ile birleştirilmesi.

Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin ve TZOB'nin mali ve finansman yapısının iyileştirilmesi için yasal düzenleme yapılmalı.

**Hedef;** Kooperatifçilik bilincinin ve eğitim düzeyinin yaygınlaştırılıp geliştirilmesi,

**Strateji;** Gerek TV ve gerekse özel yayın organlarına bu konuda görev yüklenilmesi,

Kooperatif ortakları ve yöneticilerinin eğitimine yönelik projeler uygulamak, Kooperatiflerde istihdam edilecek olan personelin kooperatifçilik konusunda yüksek öğrenim almış kişilerden oluşması sağlanmalıdır.

**Hedef;** Kooperatiflerin yapacağı tarımsal sanayi yatırımlarının desteklenmesi,

**Strateji;** Kooperatif Bankası yada FEOGA fonlardan kooperatiflerce kurulan tarımsal sanayi yatırımlarının desteklenmesi

**Hedef;** Tarımsal Örgütlerin AB ye uyumu,

**Strateji;** AB' ye uyum çerçevesinde Ülkemizdeki tarımsal örgütlerin AB ülkelerindeki benzer örgütlerin seviyesine ulaştırmak için yasal, mali ve kurumsal düzenlemelerin yapılması,

**Hedef;** Kırsal alanda sürdürülebilir örgütlenme için tarımsal örgütlerin finansman yapısının sağlıklı bir yapıya kavuşturulması,

**Strateji,** Kooperatifler Bankasının kurulması, AB de mevcut olan FEOGA benzeri tarımın desteklenmesinde görev alacak bir fonun oluşturulması.

Kooperatif kuruluşu ve tüzük değişikliğinde zorunlu olan Ticaret Sicili Gazetesindeki yayınlanması hükmünün Kooperatif Merkez Birlikleri kanalıyla gerçekleştirilmesi ve bunların gelirlerinin Merkez Birliği fonlarına aktarılmasının sağlanması.

**Hedef:** Çiftçi Eğitimi

**Strateji;** Üretici, araştırma kuruluşları ve üniversitelerin koordinasyonu sağlanarak, Bakanlık tarafından üstlenilen Çiftçi eğitim ve yayım hizmetlerinin üretici örgütlerince yapılması.

**Hedef:** Üreticilere yapılacak desteklemeler

**Strateji;** Üreticilere yapılacak her türlü destek ve doğrudan gelir ödemeleri ile teşvik ve prim ödemelerinin çiftçi örgütlerinin üst kuruluşları aracılığı ile yapılması

**Hedef:** Tarımda Koordinasyon Sağlanması

**Strateji;** Tarım ve gıda sektöründeki üretici, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversite ve Kamudaki tarım ve gıda paydaşlarının tek bir örgüt gibi işbirliği ve uyum içinde çalışabilmesi

## 5. SONUÇ VE ÇÖZÜM YOLLARI :

Tarım ve gıda sektörü sahip olduğu özellikler nedeniyle ülke ekonomisindeki önemini korumaktadır. Ancak sektörün gelişimini etkileyen yapısal sorunlar ülke tarımının önünü tıkamaktadır. Bu durum sektördeki gelişme hızını olumsuz yönde etkilemekte, sektörün rekabet gücünün arzulanan düzeye ulaşmasını engellemektedir. Dünyadaki acımasız rekabet ortamı ülke tarımının zarar görmesine yol açmaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda uluslararası anlaşmaların getirdiği yükümlülükler karşısında sektörün daha güçlü konuma gelmesini zorunlu hale getirmiştir.

Tarım ve gıda sektörünün güçlü konuma getirilmesi örgütsel yapının güçlendirilmesine ve kısa zamanda çözümler üretilmesine bağlıdır. Nitekim tarımda gelişmiş AB ülkelerinin rekabet gücünü artıran unsurların başında örgütsel yapının güçlü olması gelmektedir. Güçlü tarımsal örgütlenme tarım ve gıda sektöründe rekabet gücünü artıran en önemli unsur olmuştur.

Tarım Gıda sektörünün sorunlarının çözümü ülkemizdeki ekonomik ve sosyal sorunların da çözümünde büyük rol oynayacaktır. Özellikle Avrupa Birliğine üyelik müzakerelerinin başlayacağı önümüzdeki dönemde en önemli konuların başında tarım sektörü gelmektedir. Nitekim en zor müzakereler de tarım ve gıda sektöründe yaşanacaktır.

Bu sürece, tarım ve gıda örgütlenmesinde güçlü bir örgütsel yapı ile girilmesi, rekabet gücümüzü güçlendirecek, toplulukla bütünleşme sürecini hızlandıracaktır. Türkiye'de ekonomik ve mesleki amaçlı bir çok kuruluş olmasına rağmen gerek ekonomik gerekse yasal engeller nedeniyle tarımın sorunlarının çözümünde arzulanan sonuçlara ulaşamamıştır. Dolayısıyla örgütlenmede yaşanan sorunlar tarımın sorunlarının çözünü olumsuz yönde etkilemiştir.

Bu amaçla sorunların çözümü aşağıda ortaya konulan öneriler gerçekleştirilmesi örgütsel yapıyı etkin hale getirecektir. Güçlü örgütsel yapıda ülke tarımının önünü açacaktır.

- Türk tarımındaki sorunların nedeni üreticiler olarak algılanmakta ve çözümler üreticilerden ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığında beklenmektedir. Tarımın bugünkü sorunlarının ve sağlıklı geleceğinin inşa edilmesi için üretici, ticaret, dış ticaret, kamu ve üniversite temsilcilerinin ulusal program ve AB tarımı mevzuatı doğrultusunda ortak bir çalışma programının müştereken yürütülmesi şarttır.
- Tarımsal örgütler arasında yeterli koordinasyon sağlanamamıştır. Son olarak çıkarılan Üretici Birlikleri Yasası, Ziraat Odaları Birlikleri Yasasındaki hükümler ile kooperatiflerle benzer amaçları taşıyan hükümler içermektedir. Bu durum kuruluşları birbirine rakip duruma getirmektedir.
- Bunun önlenmesi için çıkarılacak yönetmelikte ilgili örgütlerin görev tanımlarının iyi belirlenmelidir. Ziraat Odaları mesleki çiftçi organizasyonu olarak görevini yürütürken, kooperatifler ise ekonomik amaçlı faaliyetler göstereceği dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede üretici birliklerinin sadece ürün bazında ihtisaslaşması sağlanmalıdır.
- Üreticiler için çalışan oda, birlik ve kooperatifler, dernekler kurumlar sayıca çok olmasına rağmen bu kurumlar üretici menfaatlerine yönelik ortak çalışma yapamamakta sonuçta bundan en çok zararı üreticiler ve ülke kaynakları zarar görmektedir.
- Son dönemde yaşanan gelişmeler sonucu tarım sektörüne finansman sağlayan T.C. Ziraat Bankasının etkinliği azalmıştır. Tarımın ve kooperatiflerin finansmanını üstlenecek AB mevzuatına uygun bir tarım finansman kurumu kurulmalıdır (FEOGA benzeri). Burada kooperatifler bankası da alternatif olarak ele alınmalıdır. Tarım kredi kooperatiflerinin yeniden yapılanmasında bu rolü üstlenmesi dikkate alınmalıdır.
- Tarıma yapılan desteklerin üretici organizasyonları aracılığı ile yapılması, sonucunda da yapılan desteklerin üretime ve üreticiye yansması aynı zamanda da tarımda örgütlenme bilincinin ve uygulamasını sağlayacaktır.
- Üretici organizasyonlarına sağlanan muafiyet ve istisnaların özellikle Katma Değer Vergisi (KDV) uygulamasında vergi iadesi gibi sistemlerin devreye sokularak daha da geliştirilerek üreticilerin örgütlenmesi teşvik edilmelidir.
- Halen üç farklı yasaya tabi tarımsal amaçlı kooperatiflerin ve birliklerin tek bir yasa çerçevesinde birleştirilerek her bir kooperatif çeşidi için çerçeve anasözleşmeleri hazırlanmalıdır. Böylelikle kooperatiflerin yatay ve dikey entegrasyonu sağlanmış olacaktır. Böylece Hizmetlerin Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca tek elden yürütülmesi sağlanmalıdır.
- Denetim sorunu için bağımsız denetim birimleri kurularak tarımsal kooperatiflerin ve diğer örgütlerin bağımsız denetim mekanizmasının işletilmesi sağlanmalıdır.
- Kooperatifçiliğin temel unsuru eğitimidir. Halen Türkiye genelinde 6 üniversitede meslek yüksekokullarında kooperatifçilik eğitimi verilmekte olup, kooperatifçilik mezunu elemanlarla, ziraat mühendisi ve veteriner hekimlerin kooperatiflerde istihdamı ile ilgili yasal düzenleme yapılmalıdır.
- Kooperatif ortakları ve çalışanlarının eğitimi için de Tarım ve Köyişleri, Sanayi ve Ticaret ve Milli Eğitim Bakanlığı ile Üniversiteler arasında koordinasyon sağlanarak sürekli ve kalıcı eğitim programları ve kooperatifçilik yayım projeleri uygulanmalıdır.

- 2004 yılında kurulan Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Milli Birliği kapsamı daha da geliştirilerek Tarım Satış ve Tütün TSK' de bu kapsam içine alınarak Türkiye Tarım kooperatifleri Konseyi kurulmalıdır.
- AB'ye müzakere sürecinde ve sonrasında tarımda üretici örgütlerinin tarım politikalarının tespitinde ve uygulamasındaki rolü büyük olacaktır. Bu çerçevede üretici örgütlerinin gerek teknik gerekse mali kapasitelerinin yükseltilmesi, AB'ye ve yeni dünya düzenine uyumda en etkili unsur olacaktır.
- TZOB'nin mali yapısının güçlü olması yapılacak çalışmalarda ve uygulanacak projelerde başarı şansını artıracaktır. Bu nedenle T.Z.O.B' nin yasasında son olarak yapılan değişiklikler tekrar revize edilerek Birliğin mali imkanları artırılmalıdır.
- TZOB 'nin Ticaret Borsalarının gelirlerinden aldığı % 3'lük pay eski uygulamadaki gibi tekrar devam ettirilmelidir.
- Üreticiler ve ticaret erbabının kendi aralarında işbölümü yaparak bir araya gelebilecekleri organizasyonları oluşturmak, hem üretim planlaması hem de mevcut kaynakların daha rasyonel kullanımı açısından yararlı olacaktır.
- Bu arada basit olarak yapılan ürünlerin toplanması ve ön işleme işlemleri üretici örgütleri tarafından yapılırken (kooperatifler veya üretici birlikleri aracılığı ile). ürünlerin detaylı işleme iç ve dış pazarlara sevki ve ürün çeşitliliği özel sektör tarafından yapılabilir.
- Doğrudan Gelir Desteği Uygulaması sonucu hedeflenen çiftçi kayıt sisteminin sadece Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından tutulması yanında, bakanlığın gözetimi ve yönlendirmesi ile bu görevin Ziraat Odaları ve Kooperatifler tarafından yerine getirilmesi sağlanmalıdır.
- Çiftçi eğitimi için ülkemizde çok sayıda tarım, hayvancılık ve gıda konusunda hizmet veren fakülte ve meslek yüksekokulu varken düzenli bir çiftçi eğitimi sağlanamamıştır. Devlet Üniversitelere mühendis yetiştir, ben onları kamu kuruluşlarında işe alıp yayım hizmetlerini üstlendiririm demiş ancak 1980 sonrasında itibaren bu hizmetler durma noktasına gelmiştir.
- Bu durum üniversite ve üreticilerin ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Gelişmiş ülkelerde üniversitelerin yayım servisleri vardır. Yayım servisleri üniversitelerimizde kurulmalı,
- Üretici üniversite ilişkileri geliştirilmelidir. Yayım hizmetleri sadece ekonomi bölümlerinde yapılandırılmamalı her bölüm ürettiği bilgiyi üreticilere ulaştıracak şekilde bir yeni görev tarifi üniversitelere verilmelidir.
- Özel sektör veya üretici örgütlerinin üniversite ile ortak araştırma yürütememelerinin önündeki önemli bir mevzuat engeli olan "döner sermaye" kesintisi % 10 seviyelerine indirilmelidir. Üretici örgütleri ile özel sektörün ortak çalışması teşvik edilmelidir.
- Dünyadaki ileri tarım teknolojilerindeki gelişmeler uydu görüntüleri verilerinin tarımsal mekanizasyon makinelerine aktarılması ile tarımsal mekanizasyon araçları akıllı çevreci, verimlilik sunan teknolojilere dönüşmüştür. Ülkemiz tarımsal üretimde global oyuncu olarak kalabilmek için bu teknolojileri müteahhit firmalar kanalı ile üreticilerin hizmetine sunmak zorundadır. Kamu ,özel sektör,ve üniversitelerde bu konuda yapılan parça parça projelere bütünsel bir yaklaşım ile birleştirilmelidir.

- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım Reformu (ARIP) projesi kapsamında elde ettiği üretici bilgilerini, özel sektör ile ve Üniversiteler ile paylaşmalı. Tarımsal Bilişim başlığı altında yapılan çalışmaları birleştirmelidir.
- Türk tarımı gelecek vizyonunu Tarımsal Bilişim üzerine kurmalıdır. Gelişmiş ülkelerde bilişim teknolojileri tarımsal üretimin her aşamasında devreye girmiştir.
- Üretimden ihracata tüm ekonomik ve mesleki ve sosyal amaçlı üst örgütleri ortak bir yapıda buluşturan, sinerji yaratan, stratejik ortaklık temeline dayanan, birlikte kazanalım anlayışına dayanan örgütler arası bir bilgi alışverişine olanak sağlayacak bilgi ağı **Tarım Gıda Paydaşları ağı** kurulmalıdır.

### **Tarım Gıda Paydaşları Ağı Önerisi;**

1997 tarım şurasında, tarım konseyi şeklinde önerilmişse de hayata geçirilememiştir. Bu yeni modelin ülkemizde özellikle tarım ve gıda sektöründeki kurumlar arasında eksikliği çokça hissedilen iletişimin ve etkileşimin sağlanmasında rolü büyük olacaktır.

### **Tarım Gıda Sektörü**

Tarım sektörü, tarımsal üretim, gıda sanayi, tedarikçi sektörler, ilgili kamu kurumları, meslek örgütleri, gönüllü kuruluşlar, üniversiteler ve nihayet milyonlarca tüketici birbirine bağlı uzun bir zincirin parçalarıdır. Her biri bir diğerinin çıktısını girdi olarak kullanmaktadır.

### **Kamuda Yapılanma**

Kamu tarafında yetki ağırlıklı olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda gözükmese de rağmen; yetkiler, Sanayi Bakanlığı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlıkları ile Devlet Planlama Teşkilatı gibi farklı kamu kuruluşları arasında, hatta Başbakanlığa bağlı kuruluşlar ile Devlet Bakanlıklarına bağlı kuruluşlar arasında dağılmış, bir bütün olarak korunması gereken süreçler parçalanmıştır

### **Akademik Kuruluşlar**

Bu süreçler içinde en etkili rolde bulunması gereken akademik kuruluşlar ne yetişen öğrenciler ve ne de tarım ile ilgili alanlarda yapılması gereken araştırmalar açısından tatminkardır. Ayrıca bu kurumların da süreçler içinde yerleri hemen hemen yoktur

### **Üretici Örgütleri**

Ülkemizdeki başta Ziraat odaları olmak üzere, üretici menfaatlerine çalışan Kooperatifler, Üretici Birlikleri, Dernekler ve Vakıflar kendi aralarında bir iletişim ve koordinasyon çatısı oluşturmalarıdır.

## **Örgütlenme Çabaları**

Gıda Dernekleri Konfederasyonu, Tarım Paydaşları Ağı, Ulusal Pamuk Konseyi, Ulusal zeytin konseyi ve çeşitli sektör dernekleri başarılı örgütlenme çabalarına örneklerdir. Ancak bugün içinde olduğumuz durum birkaç paydaşın bir araya gelerek çözebileceği bir sınırı aşmıştır.

### **Tarım Gıda Paydaşları Ağı**

Geleneksel olarak tüm sorumluluklarını devlete yükleyerek sadece talepte bulunma konumunu koruyan toplumumuz artık her şeyin devletten beklenmemesi gerektiği gerçeğini görmektedir. Tarım Gıda Paydaşları Ağı bunun bir sonucudur. Artık paydaşlar gerekli örgütlenmeyi devletten beklemeyecek, aksine, yaptığı örgütlenmeye devlet kurumlarını davet etmelidir.

### **Tarım Gıda Paydaşları Ağının öncelikleri;**

1. Her beş yılda bir yapılması planlanan Tarım ile ilgili kurumların katıldıkları şura toplantılarını destekleyecek, her yıl yapılacak bir Tarım Gıda kongresi hayata geçirilmelidir. Sektörün önemli paydaşları bu kongrede içinde buldukları yılın ve gelecek yılın öngörülerinin yapıldığı. Kurum başkanlarının Kurmay kadroların ve sekreteriyaların birbirlerini tanımaları sağlanmalıdır. (Şekil 1 )
2. İleri tarım teknolojilerinin ülkeye girişini sağlayacak, Türk tarım ve Gıda ürünlerini ve Türk Mutfağını dünyaya tanıtacak, uluslar arası tarım ve gıda ürünlerimize ihracat fırsatları yaratacak, ilgili tüm paydaşların işbirliği ile bir ulusal Tarım Gıda Fuarı oluşturulmalıdır.
3. Tarım ve gıda ile ilgili tüm kamu, üniversite, sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşlarından oluşan paydaşların sahip oldukları web sayfalarını daha güçlü ve etkili bir yapıya kavuşturacak dan oluşan Tarım Gıda Bilgi Sistemi (Portal) oluşumunu ve idamesini sağlamalıdır. ( Şekil 2 )

**Tarım Gıda Paydaşları Ağının kuruluşunda sivil toplum örgütleri önderlik yapılmalıdır.**

**Türkiye İhracatçılar Meclisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, TZOB, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Üniversiteler bu ağın kurulması için gerekli maddi ve insan kaynakları desteklerini sağlayarak büyümesini ve gelişmesini sağlamalıdır.**

**TABLO 2 : TARIM VE GIDA PAYDAŞLARI KURUMLARI****ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİ .**

<b>ODALAR</b>	<b>KOOPERATİFLER</b>	<b>BİRLİKLER</b>	<b>DERNEKLER</b>	<b>VAKIF</b>
TZOB	Tarımsal Kalkınma Sulama Koop. Su Ürünleri Koop. Pancar Ekicileri Koop. Tarım Kredi Koop. Çukobirlik Tariş Fiskobirlik Kayısbirlik Pankobirlik Antbirlik Bur.Koza Sat. Koop Bir. Taskobirlik Tiftikbirlik Gülbirlik Karadenizbirlik Marmara Birlik İncir Birlik Kozabirlik Gapbirlik Güneydoğubirlik Türkiye Milli Koop Bir.	Sulama Birlikleri T.Dam.Sığır.Yet.Bir. Arı Yetiştiricileri Birliği vb gibi	Adana.Çift.Bir Ege Çift.Bir Önd.Çif.B. Eko.Tar.Der Ziraatçiler Der. Tuyed Tahıl Ürt. Bir Soya Ürt. Bir Manisa bağcılar Birliği Birliği vb gibi	T.Tarımcılar Vak. Su Ürn.Vakfı Tarımsal Kalkınma Vakfı Türkiye Kalkınma Vakfı Birliği vb gibi

**TİCARET, SANAYİ, GIDA , MESLEK ÖRGÜTLERİ**

<b>ODALAR</b>	<b>DERNEK VE VAKIF SENDİKA</b>
TOBB Ziraat Mühendisleri Odası Gıda Mühendisleri Odası Orman Mühendisleri Odası Çevre Mühendisleri Odası T.Veteriner Hekimleri Birliği	Tusiad Gıda Dernekleri Konfederasyonu Musiad Tükoder Yağ Sanayicileri Derneği Çay Sanayicileri Derneği Gıda Katkı Maddeleri Derneği İpsala Çeltik Üreticileri Derneği Meşrubatçılar Derneği Meyve Suyu Endüstrisi Derneği Nişasta Ve Glikoz Üreticileri Derneği Pirinç Değirmencileri Derneği Susam Tahin Helva Reçel Üreticileri Derneği Pakder Un Sanayicileri Derneği Türkiye Yumurta Üreticileri Derneği Yem Sanayicileri Derneği Yağ Sanayicileri Derneği Ulusal Pamuk Konseyi Ulusal Zeytin Konseyi Zeytin Ve Zeytinyağı Üreticileri Derneği Tisit Zimid Trakya Bitkisel Yağ Sanayicileri Derneği Türkiye Bilişim Derneği Tema Tarım Sigortaları .Vakfı Tek Gıda İş.Sen. Makarna Sanayicileri Derneği Tarmak-Bir Set-Bir Besd-Bir Türk-Ted Tükoder Tarım Orman Çalışanları Birliği Sendikası Gübre Üreticileri Derneği Kültür Teknik Derneği Tüsemkom Yumurta Üreticileri Birliği Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği Derneği

**DIŞ TİCARET**

<b>İHRACAT- BİRLİK VE DERNEKLER</b>	<b>İthalat- Birlik Ve Dernekler</b>
Türkiye İhracatçılar Meclisi Akdeniz İhracatçı Birlikleri Ege İhracatçı Birlikleri Uludağ İhracatçı Birlikleri Antalya İhracatçı Birlikleri Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri Karadeniz İhracatçı Birlikleri Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Doğu Anadolu İhracatçı Birlikleri Salça İhracatçıları Derneği D.Karadeniz Hub. Bak. Y.T.M. İhracatçı Birlikleri İstanbul İhracatçı Birlikleri İstanbul Tekstil Konf. İhracatçı Birlikleri Denizli Teks. Konf. İhracatçı Birlikleri İgeme	TİM İthalatçı Birlikleri Tüm Gıda İthalatçıları Derneği

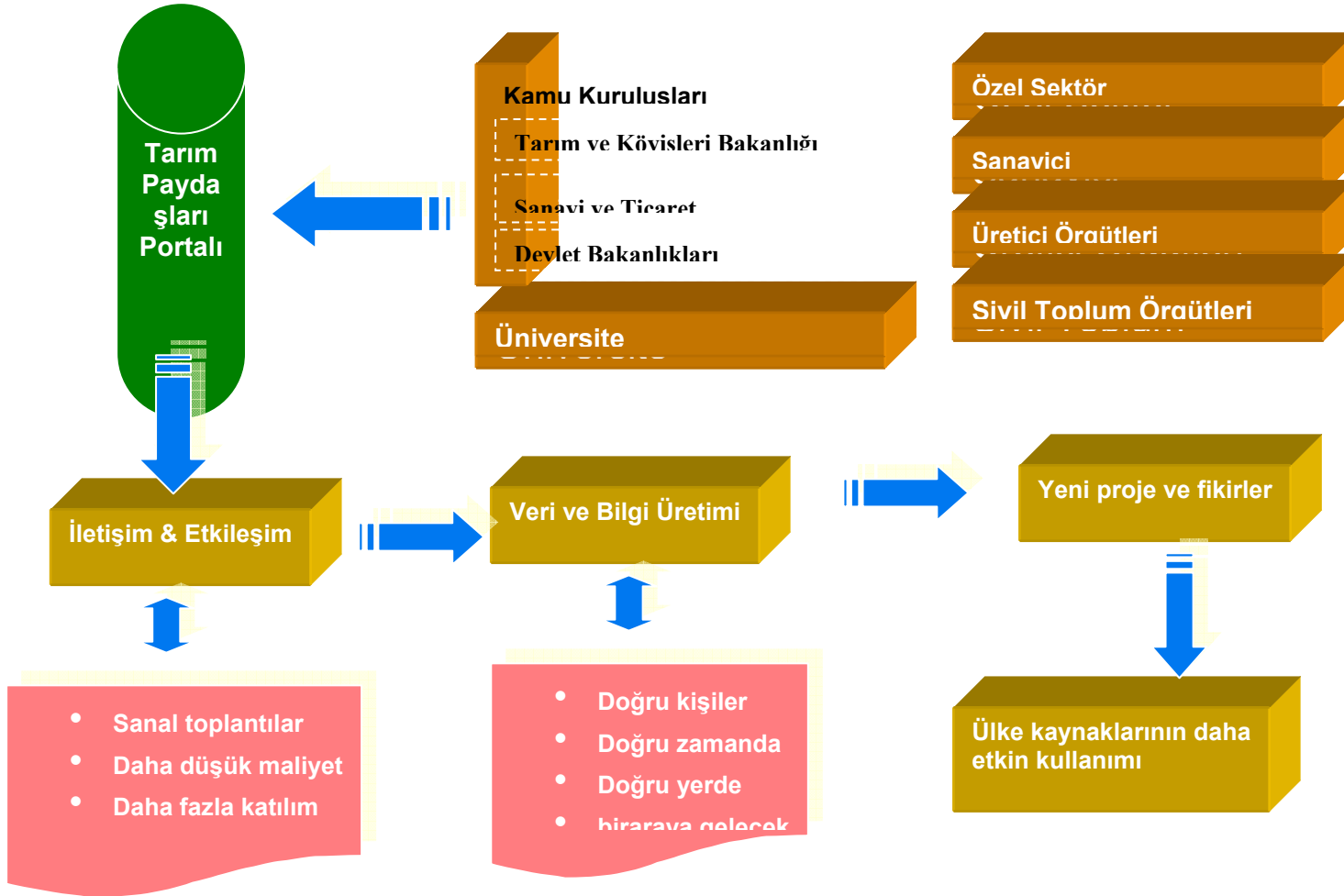


ÜNİVERSİTELER VE ARAŞTIRMA KURUMLARI				
ZİRAAT FAK.	GIDA MÜH.	VET.HEKİMLİĞİ	ORMANCILIK	SU ÜRN.FAK
Atatürk Ün. Adnan Menderes. Ün. Akdeniz Ün. Ankara Ün. Çukurova Ün. Dicle Ün. Ege Ün. Sütçü İmam Ün. Mustfa Kemal Ün. 19 Mayıs Ün. Selçuk Ün. Trakya Ün. Uludağ Ün. Harran Ün. Onsekiz Mart Ün. İSüleyman. .D.Ü KTÜ: OsmanGazi Eskişehir Gazi Osman Paşa.Ü 100.Yıl Van .Ü	Akdeniz Ü.. Ankara Ü. Çukurova Ü. Ege Ü. Sütçü İmam Ü. Mustafa.Kemal.Ü. 19 Mayıs Ü. Selçuk Ü. Trakya Ü. Uludağ Ü. Abant.Izzet Baysal Atatürk.Ü. Celal Bayar.Ü Cumhuriyet.Ü Çanakkale 18 Mart Erciyes.Ü Gaziantep.Ü. Gaziosmanpaşa.Ü Hacettepe.Ü Harran.Ü İnönü.Ü İ.T.Ü İzmir Yük.Tek Ens. Mersin.Ü. O.D.T.Ü Pamukkale.Ü. Süleyman.D.Ü 100.Yıl.Ü.	Adnan Men.Ünv Ankara Ün. Dicle Ün. Erciyes Ün. Fırat Ün. Selçuk Ün. Selçuk Ün. Uludağ Uni. Kırıkkale.Ü Kocatepe .Ü 19 Mayıs.Ü Akdeniz .Ü 100 Yıl .Ü Kafkas.Ü Mustafa Kemal .Ü Atatürk .Ü İstanbul.Ü Harran Ü	Ankara Ün. Trakya Ün. Uludağ Ün. Balıkesir Ün. Dokuz Eylül. Ege Ünv. K.Deniz Ün. Sakarya Ün. Kafkas Ü Kara Elmas.Ü	Ktü Deniz Bilimleri İstanbul.Ü Ege.Ü 19 Mayıs .Ü S Demirel Çukurova Fırat Ktü Su Ürünleri Mersin Akdeniz Mustafa Kemal On Sekiz Mart Muğla.

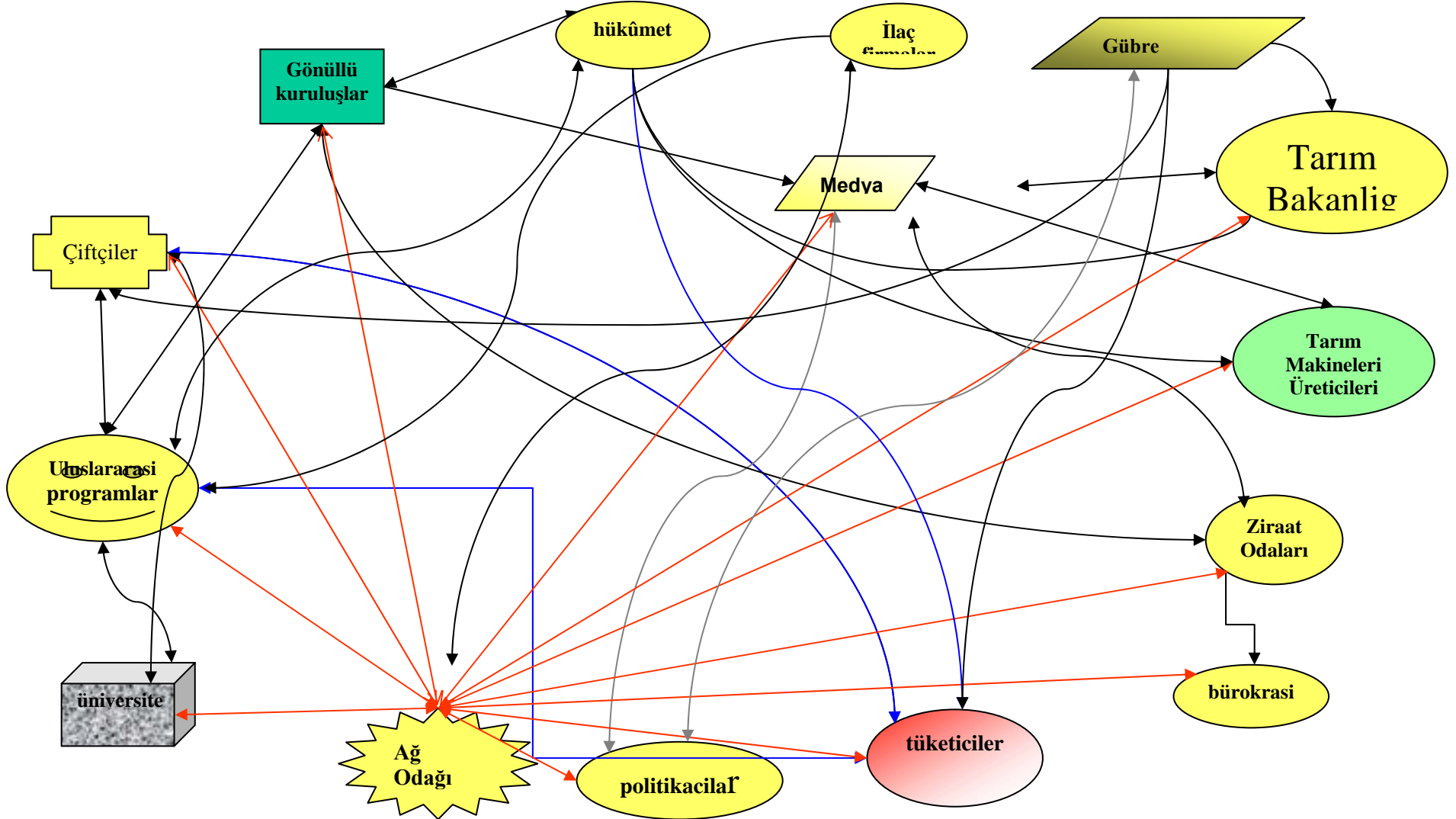
### KAMU TARIM GIDA KURULUŞLARI

TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.	KAMU	ULUSLARARASI KURULUŞLAR
Tarım Ve Köyışleri Bakanlığı Tarım İl Ve İlçe Müdürlüğü Köy Hizmetleri Koruma Kontrol Genel Müd. Tagem Tigem Tmo Tedgem Yeniden Yapılandırma Kurulu Tarım Reformu Arip Apk	Başbakanlık Sanayi Veticaret Bakanlığı Dış İşleri Bakanlığı Orman Bakanlığı Çevre Bakanlığı Turizm Bakanlığı Hazine Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tbmm Tarım Komisyonu Siyasi Partiler Dsi Dpt Gap İdaresi Başkanlığı Gap Gidem İkosgep Ziraat Bankası	Dünya Ticaret Örgütü Avrupa Birliği Temsilciliği Dünya Bankası Fao Imf İfad

## EK ŞEKİL 1- TARIM PAYDAŞLARI BİLGİ SİSTEMİ



ŞEKİL 2 : TARIM PAYDAŞLARI AĞ YAPILANMASI



**DİKKAT!** Her kurumun tabi olduğu farklı yasal statüler, farklı geometrik şekillerle temsil edilmiştir..

AĞ YAPILANMASI İÇİNDE ÇEŞİTLİ KURUM VE KURULUŞLAR (bağlantılar yalnızca gösterim amaçlıdır)  
v 2.0 - 29.05.03

NO	UNVANI	AD SOYAD	KURUMU	BİRİMİ
1	PROF.DR.	AHMET ÖZÇELİK	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	ZİRAAT FAKÜLTESİ
2		ALİ BAYRAK	FİSKOBİRLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	
3		AYHAN ONGUN	ET ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ	
4	DOÇ.DR.	AYKUT GÜL	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	ZİRAAT FAKÜLTESİ
5		BEDRULLAH ERÇİN	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	ANTALYA TARIM İL MÜDÜRÜ
6		CEM OĞUZ KIRTIZ	UN SANAYİCİLERİ DERNEĞİ	
7		HALİM UTLU	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME GENEL MÜD.
8		HALİS UYSAL (RAPORTÖR)	TÜRKİYE SULAMA KOOP.MERKEZ BİRLİĞİ	
9		HASAN ÖZLÜ	ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
10		HÜSEYİN DEMİRCİLER	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	ANTALYA VALİ YARDIMCISI
11		İLKER TANIK	UN SANAYİCİLERİ DERNEĞİ	
12		KEMAL ERDOĞAN (KOMİSYON BAŞKANI)	CİNE TARIM A.Ş.	
13		LEVENT TUFAN	TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ	ANAMUR ZİRAAT ODASI
14		MAHİR GÜRBÜZ	TEMA VAKFI	
15		MEHMET KARA	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	MERSİN TARIM İL MÜDÜRÜ
16		MUHARREM BİTEN	HAYVANCILIK KOOP. MERKEZ BİRLİĞİ	
17		MUSTAFA TEKELİ	TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ	
18		NAZMİ İLICALI (RAPORTÖR)	DOĞU ANADOLU TARIM. ÜR.VE BES.BİRLİĞİ	
19	PROF.DR.	NURETTİN YILDIRAK	KÖY KOOP GENEL BAŞKANLIĞI	
20	YRD.DOÇ.DR.	O.MURAT KOÇTÜRK (KOM.BŞK.YARD.)	CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	ALAŞEHİR MESLEK YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ
21		OSMAN BOSTAN	PANKOBİRLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	
22		OSMAN ŞİMŞEK	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME GENEL MÜD.
23		SEYFİ CANTÜRK (RAPORTÖR)	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME GENEL MÜD.
24		SÜLEYMAN YILDIZHAN	SU ÜRÜNLERİ KOOP. MERKEZ BİRLİĞİ	
25		T.TUNA GÖZEL	SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI	
26		ÜNAL ÖRNEK (RAPORTÖR)	TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ	
27		YALÇIN DOĞANER	TEMA VAKFI	
28		YASİN DEMİRKAN	T.VETERİNER HEKİMLERİ BİRLİĞİ KONSEYİ	
29		YURDAĞÜL ERSOY	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME GENEL MÜD.
30		YUSUF GÜLSEVER (KOM.BŞK.YARD.)	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	DENİZLİ TARIM İL MÜDÜRÜ